96

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

ШОАТТА 27 ФЕВРАЛЬ 1965 шу № 25 (4639).

Мах 2 кап.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советский Союз Коммунистически партс Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лаахеьларча Советан Министрий Советан органа. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

БІАЬСТИ ЙОАГІА. БІАЬСТАННА ЙИЗЗА КИЙЧО

ГІОРГ МЕЛ ДОЛЧА ДИЛЛА ХИЙ

Уьх шера біаьстан иьхе кхаька дерзделла кьаьхьа кийчо ший да хІаьн тха районера дерриг боахаьш. Дукха а тІаІеррга а кхаьхьга дезарга иртбоахьам кхаьстаймкой хІаьнкхьамаш лаьхдаре. хьаьбой боахьма продуктивность ойІра.

Уьх шера заччаьхьаьнхьанга 6.470 тонн ахар, 2.555 тонн дуьхь, 45.965 тонн комсан йохка ваьш да района боахьмаш. Из йоккха план юьлие кхочаьнгье новкъостал дерзда хиннг дехкачо льаьтташ. ХІаьта ун ера районе 18 аьар гектарах совгІа а да.

ХІаьнз Іан ГІехьбара бутт ба, мишта латт хиннг дехка льаьтташ йийчаьра гІулаьн?

Мел сан иртбоахьам техника а ешна, механизированни звеном вІашаГІехьнай района боахьмаш. Хуьнгаьча звеномка хиннг дехкачо лаьттай участкан дІаьхьаьчІай, кхаьнка удобренеш дІаьхьхьам ба уьх хІаьна, гуьйрийна аьлтаьнта кІинеральин удобренеш подкормка ю.

Из боах дика вІаьнГІехьбаьхьхаьб Ленина цІеразда колхозерга Горский Владимирович. Ухьаьв тьаьжІаьн дІаьг" хьоастальчо хиннг дехкачо участкашка ІІаьра ленна 190 тонн совгІа органическим удобренеш тесс. Соьхьа гуьрахь а дехь льаьттаьнгара тІоаьлан соцаьш хий диллар дерригача кхаьнка. ХІаьнз льаьтте тоаьеш йоІа инвентарь а ДІатесса оу а кийчаьнг боахьмо лаьтт ер шеннй механизаторашц.

Хиш дехка льаьтташ дика лелаьду «Россия» кхаьна колхозера пов. Гренова кулгалдера хиннг лелаьдеча бригада чеченаш. Органически удобренеш кхаьнка дІаьхьхьам механизированни ешра а ухьаьв вІашаГІаьсаьна. ІІаьра кхаьрча дийнаьш участкан дІаьхьаьчІай, кхаьнка удобренеш дІаьхьхьам ба уьх хІаьна, гуьйрийна аьлтаьнта кІинеральин удобренеш подкормка ю.

Из боах дика вІаьнГІехьбаьхьхаьб Ленина цІеразда колхозера

Дунца оттаду

лоархіаме дош

ТІАДАМЕХ ХЬАХУЛ... ТОННАШ

ДОА ЦА ДЕШ ЛОРАДЕ МЕХИДАЛЬТТЕН ЦОХ ХЬАЙОАЛА ПРОДУКТАШИ

Уйх статьи тіа оттаду дош іалыьмате бонкса лоархіаг болаш да. Мехидальтта,мехидальтта продуктий, кхийолча продукцие кхоп бара дукха торошан а ней предприятей. Редакци тешаш я, уйх статьи тіа дуцдача деанех промышленни предприятей кулгалхоеш, инженерашца, технологаша поспата хетар лоарчгкхаерх.

Кіеснгчун а доккхачун а кхоп бар — из я производства новаторий деош.

Уйх семинтехо бехкоттаме деахар латтаг лаьмнаш — мехидальтхошта ъхьаъашка — мехидальтта продукташ чуйотташ а діа-ъоха хьоп а 1958 шерарчул шоша ухкаігіа уш кхоп. Из деахар кхоачашца хьинарг дагьа лоаг: Грозненскі мехидальтта комбинат" ахача объединенена чуйоаГіча мехидальта чакхдолача коллективашца. Аллха 1964 шера доагор, электроэнергі, реагенташ, бедал хьоаца чотах 1530 эзар сом ихоьдьъ Грозненча предприятеш.

Уйх тіехьарча шин-хьал шера мехидальта, мехидальта продукташ, кхийолча материальни ресурсаш кхоаре тіаерзаш болх дукха оргатизационно-техническеи мероприятеш чакхъьхьал. Мехидальта лучарганн хьаирга, канализационни системага, турбопроводнни еннестини боахан арахьарчаьнна товбарга, иштта хіинз бохь бен болча емкостатта герметизаци эцдукха капитальни хьоаеннеи діаІхийтаЙ мехидальта чакхдоаг-ча заводашца.

Ц1у дерриг1ша пальха саина кіеснгьалй боаг мехидальта продукташ, ушна мукъадьлай производственно-товарни контора мехидальта лучарганн, хьаъ цунна Шолжа чу іетуттхйтта отходаш а кіеснгаГіа хиннай.

Ду дальхе мех ка Йоалаш бал-хьаш дальъ хьаъоттг уйх масалашца: нагахьа саина 1958 шера объединенена чуйоаГіча предприятена чакхдалаччача мехидальта хіара тоннаш 33,2 кілограмм боаш хиннаде, 1964 шера чакхдоаг-ча мехидальташ доаш лар ду лапачуо 36 процент кіеснгаГіа да. Вешта аьлча, планах доаГіачул лучаГіа итташ эзарш тоннаш мехидальта ихоьдьъ.

Во толамаш дальхдаг чакхдоаг-ча бедлаг пайда шара дадьъо а. Масала, мехидальтах хьайьъа сийрда мехидальта продукташ цІенъъ хьайьъостанра цаш 101 процент кхочаиъьъьъ. Из болх хьаъетта дика ка Йоалаш доаЙу Грозненски мехидальта чакхдоаг-ча заводе Грозненски кренкинзавод коллективашца.

Мехидальта продукташ кхоара дальъ предприятеш дохкхо новьъостал. Ду рационализиторашеи производства тоаваш. Семилетка дах шера балха ихьъ-йийьъ 25109 рационализаторсиЙ предложеннаш, цар чотах кхоьйаш эзарш тоннаш мехидальта продукташ.

Производственно-товарни контора гиперзиновни установка чакъьлашца ноьн. Мовзиоен № 1 боаЙча ца ца начальника ноьн. Пасечникен кийчъьъ рационализаторски предложенни балха кхоьзъьъаьрг тере хиллийтар доагера мечта технологически газах сайн ъа эцийта, хіаъ из хьаъаъ эеъьъ Іаккхуьсаьн хиннай.

Грозненски кренкинг-завода инженераша ти. Болотовен Филатовен производствана ваьлийьъьъа рационализаторски предложенни шеннаш Іаккхуьсаьн шера 2500 тоннаш мехидальта продукташ ихоьъ.

Ц1у тайтара кхы а дукха мероприятеш кийчъьъ мехидальта чакхдоаг-ча предприятена. Масала, Грозненски мехидальта чакхдоаг-ча заводе «ялкоша» аьла бенкин ялкоша кіеснгаГіа технологически процесс селектиннин растворителиъьъа цІенъерриглаш хиллай.

Дукхаг1а мехидальтта продукташ хьоаре хіаъ ЙаберойаЬь болх бу Грозненски нефтемаслозаводе а. Семилетка аьк шера планах лаьрхІачуъ соиг1а 25,8 процент лаькдаьъ чайн-чайнара продукташ ихоьъ.

Мехидальта продукташ хьоаре тіехьа предприятей кулгалгоьшца, инженерно-техническеи болхлоьъ да дожкха новьъостал ду заводий комсомольскеи профсоюзнеи организацеиъа. Массайочча предприятешца ВІаьнгІаьхкай рейдеи бригадашца комсомольскеи посташ. Хіаъ та профсоюзнеи организацена общественни хьаъаъа конкурсаш ю. Хіаман дукхагІа кхоьн бара тіехьа социалистически ахь Йоаъ.

Цаьхьаъаъа, уш дерриг1а балхаш ъаь лаьг а кіеснгаъ дах Хіаматуъ тіехьагІа де доаЙраш а. Хіара а тіехьа хьаъа лоа мехидальта. Масаьл, «Грозненскі нефтехимзаводаш» ялкоъ объединенен чуйоаГіча предприятенна 1964 шера итташ эзарш тоннаш мехидальта продукташ ихоьлаш. Из гІулаьъ предприятеш техника-экономически ъхьакхаашта Іаьдеъ, дукхагІа доо бесаьъ, ялкоъ сайна ъа ду чкъьлийй болхама. Цуъуъъа хіара коллективно пахаддаш терко а еза ъахулаъ дукхагІа мехидальта продукташ ихоьра, Йаьхьоъеъ Йоаъ оттодаш геттара кіеснга хиллийтар.

Хьа а хоьш боалаш лелабор из ца кіеснгаГіа хіама діа а доккхачуъ тоаш дукхагІа пайда баьхьар. Новкъадаъ а, предприятей цхьаболчча кулгалгоьшца, инженерно-технически болхлоьъ ца ладаъ ъхьаъа ялкоъ продукташ ихоьра.

Хіаман ихомбара хайра доаъхо ди Новгородненски мехидальта чакхдоаг-ча заводе. Цхьаъхьа пайда ца оцаш ъхьаъа йоаъ продукташ, цунна хьаъаъа йоаъ продукташ, цунна хьаъаъа ъаьъа сатъеннай арахьца продукции. Аллха уш ши завод я из лоархіаме болх тесса лелабеи.

Планах лаьрхІачуъ соиг1а мехидальта продукташ йоар баьъаьъ техника гучадаьъаьъ ду гІулаьъ ерриг1а новьъостал, сарадгІа ю ъаьъарах из хиннайта. Цехий, усталовкий, участкий нуъалаьъ ъоьъ бан мехидальта продукташ йоарах, хіаъ ешаъ чайнара ди производственни технологическе дисциплина. Из бахьанне ду заводашца аьарен хиннай, турбопроводаш лелхаш моттаъ ийсьъьнай.

Ухъаъа шоай хіаъаъа йоаххо ди турбопроводнни емкостни боахана ремонт ярь, ду гІулаьъо а дукха продукташ йойе. Шинна а заводе лаьрхІа лелаДаи болх бах Мадхиъийъ ъай цІена гулаьйтаъ. Масаьл, 1964 шера Грозненски мехидальта чакхдоаг-ча заводе болх бах ъаьна ПТК лоиуъшашца Іаьуъийъ хіна цхьаъ литрана 50 миллиграмм мехидальта продукташ хиннай. Хіаъ ъа дийлаъьйъ бусе 7 тоннаъ хуъ.

Мехидальта продукташ кхоа бара лоарнера даьлаг ъхьаъа заводашца ъ. Производственно-товарни контора ъхьаъаъаш ялаъаъ даллаъа но деше а, дукха торошан я ухъаъа продукташца кхы а ГІоаГІаъ ийсьъ бара. Резервуаръ-парнашца, лесестенна, мехиъ-заъъа продукташца ГІоаГІаъ ъа ъа ъа

ЮРТАШКАРЧА КЪАХЬЕГАМХОЙ СИЙЛЕН ДЕКХАР

Республика юрта боахама болхлой совещани

Тиа газета тіа, хьалхаіа хоьш баьчча тайпана, 24 феврале юрта боахама болхлой республикаиг совещани хилар Грозие.

«1965-ча шера юртобоахама продукцин дукхагіа ахарн уж паччахьалхенера бохкара тіаьн тешаме кхочушьхьарг лорча республика юртаг боахама болхлой совещаной хьалхе ъеъаьла» доклад йир КПСС обкома хьалхарча секретара Ф. Б. Титова.

КПСС XXII-ча съезде хьалхаьнна оттаьдо декхарш кхочушдар ду уж хьоьсеи а доьттабен, аьлар ю. Нахч — Пілгіайчен юрта боахама болхлоьа кіезнера кхьаьлгіаьн юртобоахама производство дукхе хилар.

Шу толиг чаккхдоьхар Сунженски районе хьалхарчаьнна. Цар хала кхьаьа кхочушйир паччахьалхенера аьтт, коьртолаш, баьла дарах, сов боахара яланаш, дебдаьр ловзаш, лиьжйир цар продуктинаш, ловзаш ма дозийташ лорадир, іахара лиьнаьр, районе кхочушйир духа, шура, ойаш, тіа декхара ялаг. Ду чайтана хаьнаь хьала кхочушйир алаг, духх, шура пийчьара паччахьалхенера ерригача лаьттан климатическа зонашка юртобоахама хуьрдаг чіоагіа хьуьнаьн йинаь хьалхарчаьнна.

Кьаьбардиг, пай хіала а мотегнаг а лаьттах бизин пайда ца эцаш, лаьттан ловзаделрен хьаьбай боахам ловзаделрен культура лела йолаш, юртобоахама техникех, удобренеш, хим дела лаьттах пайда ву аьлаш. Эсала ъестаду юртобоахама производстване, кьаьстта а хьаьбай боахама, механизацин ире деанаш. Іилаьнаьн йолаш оьшуш наратідьинарш хьала доаттіаьча чайнера юкъеъкъаьл. Ие баьхьн долаш йіаьлаьчи тіа дукхаьча колхозашкон совхозашкен гетгарш ю хилар коьртера юртобоахама культураш. Аьлча хьоьчаьн ба, республике ялта культураш тіа ба гентара тіаьра 13,8 центнер, тіубан ніа—гентара тіаьра 13,1 центнер, кьаьжйаг — гентара тіаьра 19 центнер, гидурбаг — 9,2 центнер, бала дарах — 120 центнер, коьртолаш — 56 центнер, шекара свекла — 133 центнер цара ялина да іаьлар.

Юртобоахама культураш ю хилар а ма ту кіезнера ер а боахам лоаш паччахьалхенера алаг, гаьвран, шекара свекла, ловзаделрен, ешеаш, хьаьбай продукташ боахара йолаш кхочушйинарг республике. Дукхаьчаьнна колхозашкон совхозашкон іилаьнаьн йолаш оьшуш ду, фуф, іилачина, кілча общественин тіулаьхьаьнга фондин іаьттаьвер.

Дікдаьчча шера эгтара ворта лиьнер Дікйійна хіаьмин Ингушен республикаьчу: кіа — 0,5, ловзаш — 17,8, шекара свекла — 104 центнер шера дзанзар хіара гентара тіаьра, ер районер лаьттан эгтара ларіаьгіа а климатическен хьалаш цаъ ду. Ер районера ловзаделрен а доллашьхьа а. Ер района хьаьл да ловзаделрен шерча ларіаьгіа ювна здаьчь Шьвлен Утрс-Мартанен районгі цкъадоьча боахамашка а. Аьла деаш, паччахьалхенера алаг кіиндаьра іаьнаьн республике хьалчаьн йа хіара дукхагіа бехке ярашг уж районан хіиндг. Масела, паччахьалхенера алаг хіаьлаьра планг 72 процент шера кхочушьхьаьнгаш Шьвлен районе. Шьвла районе — 87 процент, Урус — Мартана — 90 процент.

Сийлахьчу зайлаеш! боаршера ікхачара, — йоаг діаьхо ловзаделрен,—1965-ча шера, семилетка іилаьчарча шера, ваі дакхазнаш дарцаш 432 заор тоннг алаг, 23 заор тонг гаьвран, бала дарах — 74 заор, коьртолаш — 26 заор, сом — 15 заор, комсам — 58 заор тонг.

Производствен ту чайнера хьаьча йинг хуьрьа паччахьалхенера жербеаьнна продукташ бехкера ялаг хьоьчаьнгіа іилаьнаьн а колхозашкон совхозашкен чурра ґіулаьнгаьнга отвраьнта ікхачаьнна а.

Хоьш да, 1965-ча шера паччахьалхенера бохкарбіаьчча продукцинга республике сеггаьв планаш кхочушйинарг: алаг — 141 заор тонн, гаьвран — 20 заор, шекара свекла — 210 заор, бала дарах — 53 заор, коьртолаш — 7 заор, сом — 10 заор, комсам — 50 заор тонн. Иншйоьл хьоьхьаьнна дина чіет да колхозашкон совхозашкен іилаьнаьн социалистическен декхарш.

Іаьттаьнарг ґаьнна дукха продукцин ікхарн уж паччахьалхенера ялаг ялаьнаьн тешаме кхочушйинга іилаьнаьн дукха ювнера лаьрхіаьча лаьттан хьоьчаьнга деаш эцаш хіара гентара тіаьра 19 центнерал кіезнера ер доаннан, шекара свекла — 190, бала дарах — 143, коьртолаш — 90, сом — 45, комсам — 70 центнер хіара гентара тіаьра.

Дікхар сенах хьаьт ялаг, ца лаьт, ворта, советски, юртобоахама ограниченнаш, боаьвий культурашкен специализацин ихьана хіара ловзаделрен, колхозе, совхозе ялаг хьаьбай продукташ хіара ґіулаьх ялаг, ца ъеъа, хьаьбай лаьттаьнга йоаьла ерригача продукташ дикагіа хьуьнаьгіаьчаьн гочаьнгаьрдаьх а.

Эгтара хьаьла Іаьнцаьр деза деъаш сихха дебдаьлаг. Ту ґіулаьхьа хіара шера хіара колхозан совхозен хьа а термин чуттиг ялаг хіара сіаьг Іаьчча лорадіаьн дукхаьнна ладаьн 20 пиншар, шерах эгтара хьаьчаьнна лоьа 30 пиншар, шерагі хьаьчаьнна лоьа 30 пиншар. Шіиарадо дика дегіаьдолаг, ветчина дукхаьнна продуктинаш дикагіа а, ґіулаьх а дукхагіа. Дика ладаьнна, ваьшта а тура а аьккара дика.

Цартийн, советски, юртобоахама органиш, юрта боахама берриг болхлой декхар сенах лаьт аьлча, ю лаьт, уж гаьттаьрна цхьаьн-шин шера ягтра йоьвеьхьаьга тіехьадиеъ хилар Дікдаьккхарах, къаьлгіаьмшта мел эша тура Іаьнаьгіаьрах.

Эгтара хьаьла Іаьнцаьр деза деъаш сихха дебдаьлаг. Ту ґіулаьхьа хіара шера хіара колхозан совхозен хьа а термин чуттиг ялаг хіара сіаьг Іаьчча лорадіаьн дукхаьнна 20 пиншар, шерах эгтара хьаьчаьнна лоьа 30 пиншар, шерагі хьаьчаьнна лоьа 30 пиншар. Шіиарадо дика дегіаьдолаг, ветчина дукхаьнна продуктинаш дикагіа а, ґіулаьх а дукхагіа. Дика ладаьнна, ваьшта а тура а аьккара дика.

Республике дукх дукхагіа ікхачаьнна боа, дикагіаьмера ікхачаьн ба хьаьхарг ловзаделрен, сихагіа оьздаьлаьнгаьн дика хьаьбай боахамашка ладаьнна йола ловзаделрен, мотегнаг хиннай спецназашкон іа ікхачаьнна дика а дика а чаккхдаьнна ладаьнна йола ґіулаьх дикагіа де деъаш, ца чуецаьна хана йоьрг йоьшгіаьнгаьн лорадіаьн, ловзаделрен хиннаьн ікхачаьнна ладаьнна йола ґіулаьх дикагіа ладаьнна йола ґіулаьх дикагіа ладаьнна йола ґіулаьх дикагіа

ЦІЕРА РЕЙС

ЛЕТЧИКА МАМКИН АЛЕКСАНДРА ДЕНАЛЕРА ГІУЛАКХ

1944-ча шера апреле 10-чен 11-чен денонча юкъерча бус Полецкана къулдеХъа уллича Вечелье партизанеки майдан тіара хьалгістгар гварди лейтенанта Мамкин Александра ненеен йоаьл Р-5 яха самолет. Тіаьнг аьнна хьалйиъзна яр машина. Самолета тхъманата кіал хьалъехьа йоаьхчеа пассеатіна яр чоннаш ьа шиъ партизан. Хіаьта 10 бери воспитательницеи, яр борта тіа. Фронта линех тіехьаьа еаш яр самолет. Байсана фронта линех тіехьаьа пезаш гіулаьх дукхаьна а пийсенгар Мамкина. 70-за сонгіа хиннаш из моастагіий чаье болча партизанашта боспиралсаш тіаккуьйаш, хаа чоннаш ьаранг діаккуьйаш. Цхьабакъа, ер рейс къастъта яр. Машин лерзъуш югар пилота моастагіий ведитнех хьгалаъуш тіех а ьуллаш. Летчика Ілагагоин берий юхьмарш — тіаьйна, бос баьа, Ілагагоин Мамкина пошт діа дугаргоіга хайча цар деналеенна біаргаш. Самолет партизанеки майдан тіа меа аьтачча хина ьйалла діа-ьха а ца воалийтаеш цуьнг на го баьбар цар.

Хьуна тіагіоіла йоаьр самолет. Цхьаьн боарамагіа гиулар мотор. Цхьаьа тхъманата кіала гіоіла Тіехьеалгар лоа ьалла доаьхьаш. Тіехьтіехьа гаргагіогг фронта линя. Хіаьта сиалеек боаьдина юкъе гіолла чакклеех моастагіучи прожектора Ілагагоин. Цар самолет лех. Ураглікпагіа цунна тіагіоіла. Тіехьеалгаьа. Мамкина юстер хозес машина. Бакъда, прожектора «Ілагаран» тіехьаьа ьалаг. Тіехь-тіехьа гаргоі ьехьа сиарлаьн. Ілагаьта цІаьхьа ьаьа - толчоко Дахьеесгар самолет, цу сахьаьт ала баьлар моторах. Ала чекхъа гіорбоаьл, хіаьна хабина чу ба ьа. Пилота тіерг комбинозон ьаьтаьлар. Біаргашка боаьд еттг кіуре. Боаг когаш, гуаьнг. Букъ. Паранют... Пійсарлаьа йиш хьаьгьа. Цхьаьбакъда самолета чу борадг ца. Дийна ноданна а ведагаш йоаьа гвардеен самолет доаьлаш ва. Ахьы лазар дан.

Фронта линеел сехьа Іана Инстеп Іехайра самолет. Кабина чура прикессаралра мегар Мамкина, ьйаьла цу минутте ахетам чура ьаьлар. Самолета чу хиннаеа 12 шу дазнчча Ілаьнна ну сахьаьт хьаййилар пиъхаш, хьаьра а дьаьа боагаш латтачаьа, массеек сокунд ьаьлча йийккаьла машина ьокера діадиргар берзаш.

Дахьенна, Советски наха хьалхаьнкара ший декхар ихоачаьш а деш пеаьлар Александр Петрович Мамкин, Белорусски ьаьста Чухимино ийаьчча юрта Діводілаш из ший новобостаеш. СССР граждански авиаце Министерстваа центральни архивера пилота Мамкина лични делеен кхмдоаьна документашта кердаьр сона. Хана йіоаьлаа Іажагіъеннача оагіоо тіа турпалдочун ваьарах ьаьца дуьш. 1916-ча шера Воронежски областеннА Крестьянски ьаьчча юрта ьаьа Мамкин Саша. Ваьа пІи пу ьаьчча ьа воаьдан ьисаб. Виъ ъоІи цхьа йоьхьа йисай ьаьа. Саша, юрта школе деша ьаьгІаьв, колхозе болх баьб. 1934-ча шера деша хайнан Орденски финансово-экономически техникуме, уьа тіехьаьгіа граждански авиаце Балашовски летни училище, 1938-ча шера тіаккъьйалаІ. Доькуьмгіаьс тіа дуьйн новомолоеп, тіехьаьгіа коммунист хинна Мамкин аьнна ьеаьа общественник хиннан ьхаьп. Ваьча юрта - агитатор. Техникуме — профкома председатель. Училище - пропагандист, комсомола комитета член.

«Бакъдуьйнан ьаьеп доаьнан ьоаьа ьаьшка-ьиъа «комсомолеца», йоаьл Балашовски — училище цунна хомолдоаьнне деннача аттестата тіа. Даьхьеп тіема хьалха шерашка кьаьта гучадаьлар цо шийна тіадилла декар діа ьхоачаьшеен хиндр. Александра деккха кьонахьаьл. Цунна тешаеп ешаеп — 3 ордена «Даьхьеп тіема партизана» аьа цхьаьлаІіа степена медаьлиъ. Тіехььара награда — Цеча Бейрикъа орден турпалхо ненна массеен да даьлча елар.

1944-тіча шера 28 июнь ьаьнна ца тіаІоаьлан оаьа документ да архиве. Цу тіа йоаьх гварди лейтенанта Мамкин Александра йоккха кетало якьхьарх, цунна Советски Союзе Турпала цІи ьлар деаьш йоаьа матерньаьлан ьаьца пошт командоаьне діаьлийтаеш СССР граждански фешарча флота корттерча управление кадрий отдеаьн. Цхьаьбакъда, ер хиннаеа ца хоаьш йийсаеш уьр матерньаьлан. Мамкин Александра тіем беш хинна массеек саг гечдаеп ца. Даьхьа гражданскин аьнаеа летчик хиннаеа, хіаьна Мински аэропорта полетий кудгалхо болча Тарасов Ивана дуьш;

— Саша сона вайзар 1943-ча шера се діаьлЬожаььча «почтиний» летчикие. Массеекзаа гамдеечуьца моастагіанна ешъе хинна Белорусе партизанаш болча дика хиннад тхо. Сона дагадоаГІачоь ненцашкара беш ьаьдьаьгар Лабанок кулгалдаеп хиннаеа партизаний бригаде. Цу ьана Мамкина самолета тіа хинна воккагіаьоа, ліиъаш хьаййила ніаьнг Петя яхаьп ьар.

Полка политотдела начальник инженера, хіаьна СССР граждански авиаце Министерстваа боьлле болча Абрамов Георге дуьш:

— Біарахьоаьлуш яьар тишденнача берий" ьхьмаран, Немцана беш ьаьш школа чу доаьхьадеп, ніаьрах цхьаьаьна діай доаьхар царех, ньаьш дуьнар партизанаьна. Кіаьхара ьаьхь борам моа хиннад бобьоьна хаа сочаьна. Ваьхьа, уж гергара дуьхьа хинна ьхьар дагадоаГІа, хіаьта аьчча ча подрадеелене кхийла ца Іеш граждански авиаце ьхьча подрадеелене а діа кхийлаа уж. Беран йіаьлхара ьаьхар дуьхь ший ьаьхар діаьлена болча Мамкина діаргіаььнчача денаеаргіа гіулаьхо бог тоьхьаьлийтар полка лични состава. Летчик діаьоолаьна ийлаьхьа хиннаеа ритмгіа цхьа барт болаш тіаьлйиаг цунна Советски Союза Турпалхо яха цІи ьлар командованстера деханш йоаьа решени.

— Саша ненначу хаьа ьхьча ньаьстигге задаеп ьхоачаьшеш ьар со, ьхаьн дуьш ду хана болча комсомольски болхо хиннаеа, хіаьна город Калинине граждански флота техник болчо Рогожин Сергей. Со ьІаьхьаьчаеа діаьдеаьлаеар ца. Политотделе уьгар дерматіна бетгагіаргіаьн йоаьа Сашин партийни билет. Из даглаьтаргвоаьп бетта гаргаш йийхар ва. Цу чу діаЧуьеслаеп ца сай партбилет. Из ьиъкара ьаьа масеаеа доаьхьо дагаьот сона Мамкин Саша, цІена хог доаьна саг...

Новкъа даьа а Мамкин Александра ьІаьхардаььаьча берех фу хиннад да ніаьтІехьаьдаьлар тіа. Хіаьа хиннаеа хина шоьшта цига тіаьттача хіамаеп ьаьца дуьнаргіад-це цар. Белорусски партизанийн болама ьеаькъаьшлой хиннаеа сий доаьча летчика ьІаьхьи полке гіулаьх деш хиннаеа гургаьа-це ьаьха діийдоаьх тіаьтхан дуьца хіамаьш. Советски хьалха сий доаьа воІ ьолча Мамкина Александра деанал дицдуьргаеп.

Игорь ТВЕРСКОЙ.

БЕРАШТА КХЕТАМ БАЛАРА

Дешархошта коммунистически ьІаьхьаеп балара дуьхьа болх беш я Ачхой-Мартана районна библиотека. Каст-ьаеста хуьл ухьаеа берий художественни, ьІхьна-популярни литературе выставкаш, конференцеш.

Советски Вскарен Тіема-Форда Флотен 47 шу дуьзна Ленна хетаеь я библиотека дешарна оьле хайтьаеь ешийкий выставка. Цига да Ю. Германа «Цу денойн сий ьІаьхьаеп доаргіад», М. Конова «Чапаеев доаьа дуьнгаеаь» яха а кхы дуьхьа а ешийкаеп.

М. Б. Фрунзе ваьа 80 шу дуьнча дийнаьха Ачхой-Мартана юкъерча школа 7—8-ча классашкарча дешархошца беседаеп йиъ.

Дуьхьа М. Б. Фрунзе ваьарах ьаьца хіамаеп дийнаеп дешархошца пошт а. Чоаргіа термен тіаболийт библиотека боьхьоьна дешархошта ветеринарни хкетам балара. Дика болх беш я цу библиотека заведующин Рашсова Зарган, цуьхьаеь балаеча ньаеь дуьхьа еаьна. Ачхой-Мартана юрта культура боьхьлена шийй юрта Совета дечуьтаеп хіаьна кандидаьлаеа отчаеьЙ Зарган.

А. ВОЛОВЩИКОВ,
ьхьархо.

ГІЕРТОНИИ ЦУНЦАРА КЪОВСАМИ

Артериальни давленин ьаьнхьІаьлар ьхьуьлаеп ьоаьа гипертонии яха ьаьар ший тайпара йоаьа сосудиеста неироз я. Из ьаьар ьхьуьх ГІаьГІіа, ьІаьа ГІаьотарах, дегІа хуьлаеь ьаьлоьпах, ІІаьхьаеча хіаьа дегІа йоьхьа-финансиеча хьаьо ГІаьотарах, артериальни давленин дерттіа пийсеьеп йоаьа ьхьа керрсеча центранта ТІехьаьаьна йоккха хьаьо ГІаьотарах. Нервин система ЧІоаргіа а ший дерттіа а ьаттача ьаьа ьІеаьнгаеь ьуьа из. Ьхьаьнаеа дукхаьГІа дьаьхьа климатеричеьча ьо оттерца дуьхьаена хуьл гипертонии.

ІІаьхьа а доаьдан, хуьлан-хуьлан ьхьуьла ьаьар да гипертонии, дуьхьа ьа йоаьккхаеьра саго из шийна хинкъа ьо да хуьн. Дуьхьаеча дьаьхьа ьІаьаьа ьаьга а доаьдан цІаьхьа гучаьоьаь ьаьккъьена дерттіаеь дьаьхьа ьаьрстаеь. Массеек стаьа йоаьан — чаьхьоьа цІий доаьаеь из — лазар. Ийхьаьнца цІий доаьаеь ьоьаьа а ьаьнаеь хуьнца ца хуьн цхьаьа мотеиеь ьаттаеь а хьаьдг, сатийна йоаьа хана ьхьыьеттаеь нормальни цифраеь а отт (ьхийнача ньаьа 120/80 миллиметр йоаьа ртутни столбик). ДІаьхо йоаьа хана тіа-тіа дуьхьаеча хуьн ухь, хіаьта давленин ьаьхьаеча ІІаьхьаеча хьаьаьна ьаьха ьаьтт.

Гипертонии хіаьна цуьн белгаьоьаеь а кирта дазнгта. Ийхьаьнца гучаьдаеь кіаьдаеьлар, безам бовр, хіаьна ье ведача чекха кіаьдуьн ьаьлар, керта чу таттаеь деш санна хетіаеа, иаб ньчуьа ГІехьаьГІа дегІа ца хетаеьа, кер чу цхьа хіаьна ьхуьлаеь сайна хетаеьа. Кер та біаргоа болаеьхаеь керта хуьа, ца на мота хала лазар, дог кермадар. Іеттадар, цІаьхьа сакхетча чура ьаьлар — царех гипертонически кризаеь сан оаьа.

Гипертонически лазар хиннача ьоьхье керта чу цхьа лазаеь ьаьрах дукхаеГІа дьаьхье ньаьстечеьча хьаьа ьаьстаеь. Массеек стаьа йоаьан — чаьхьоьа цІий доаьаеь из — лазар. Ийхьаьнца цІий доаьаеь ьоьаьа а ьаьнаеь хуьнца ца хуьн цхьаьа мотеиеь ьаттаеь а хьаьдг, сатийна йоаьа хана ьхьыьеттаеь нормальни

ьаьнаеь а ьаьнаеь ьаттаеь, ьекоьнка а ьІаьрашка а хуьнан дьаьхьуьн хуьн стенокардин сайна физически ниъ хиларах, цІенаеь ГІаотарах, ГІеддьаьна дукха хіаьна дьаьрах хуьлаеь а доаьдан, ьІоаьгіа дегІ тохьаьлийтаеь хіаьна ГІаотарах хьаьхуьх ух. Уж ьаьарашка ГІаьхьаеь ьаьккъьена шерашка дьаьхьуьн, дегІа лазар ьехетара белгалонаеь ьхьа гуча ца йоаьлаеь, ьІоаьГІеьна ьаьта гипертонии — из дегІа тіаькъеча соьлеен мусть, болх ба. Цхуьхьа лог сеттаьлийтар по (гипертрофи яха лазар хуьн). Цу хана дегІа ьиъна доаьлаеь 250 грамм а ьхьа дукхаеГІа а хуьн.

Гипертонически лазар тіехьаьГІа гучадьаьлча, ньаьхьа сайна пушка ньоьхьстеа деш хьаьа чу хуьа ьтерсилирох яха лазар хуьне, параьнаеь а хуьнан, ьхьаьчу ший лелаьга толхьаеь гарлургіа, саг сакхетана чура ньаьа а хьаьчу ьу ший доаьдаеь а гарлургіа. Цу тайпара, из лазар ьаьнаеь ьІеранерча оагіорахьа дерза гарлургіа.

Фу де деза из ца хииййара, хьаьтьоьаь а цунах лорнаьлара?

Этгара хьаьдк нервин система лорне я мимотта ьІоаьГІе а еза. Нервин тохаЙийтаеь ьаьлаеьчарх, ГІар-таттах лорнаьлар деза, ньаьтта сайдоаеь хіаьа неза ьІаеІа а ьаьлаеь ьа. ньаьаеь ьІаьнаеь ьІеча сих луш хиларх ГІоьа хиларх ІІеддьа ІІаьлаеьхьа деза. Из ьІаьхьта доаГІа ньйсбеьнаеь ЧІеи за ньаьчеи ньаьа. ХІаьа деча сих-луш хиларх ДІаьдьаьна деза, ьхоачаьнбоьлаеь ньа е, сайаеь, хіаьа деьна физкультура е еза. Цу дерттаеьна а центральне нервин система дерттіа ьоаттаеьгіа.

Гиперонеен цамогаеь болча ньаьа ьоьхьаеьна боарамаеь оттае еза ца хіаьа. Цеьнхьаеьта оттаьлъа режимах ламиан ьхьаьа ГІаьнаеь ьуьта ьІаьчаеь тіа саг ьаьчча нервин системаа из во хіаьа а таргурзаеь, цун дог безаеь бозабе таргурзаеь. Соьлеен ьхьа ца ба метагрбаеь. Барстаеь артериальни давленин ьаьхьаеь. Дзар тайпара ьитаминаеь йоаьаеь, дийнаеь-бус 1—1,5 литрах дукхаеГІа коача хіаьа йоаьаеь хиъа деза, коача хіаьа дукха хьаьчаеь артериальни давленин ьаьхьаеь. Дирала а доаьуьн оттае деза.

Гипертонии лазар ьаьдьа гуча доаьдан, пушка ьІеоеьнаеь йоаьаеь болаеьна ьоьхьаеь ньаьстечеьча хіаьа ьаьа метагрбаеь ньаьа чуьх а ца тоссаеь теза, белок йоаьаеь ьІаьчаеь диета оттайна ьаьхьаеь а. Ийхьаьнца сайна ужаьоьна дега е жиьаеь, ьоь цІаеІа хьаьеьа неза.

Гипертонически лазар ьаьдьаеьхьаеь ьуьх ГІеХьаьрна шерашка доаьхьаеь ньаьстечеьча хьаьа.

Ийхьаьнца дарбанан лорнаьлараеь режим оттаеьр, этгара кердаеГІа йоаьа медикаментозни средстваеь юкъебойаеьр из лазар ЦІеньаеь ДІаьдьаьхьаеь сайгІа. Из ьхьаеь йиш йоаьчаеь лазарех зора а ву.

Профессор **Я. ШАПИРО.**

Доаьзол деньара

Мале Къаман собране сесси

БОМАКО, 24 февраль, (ТАСС). Тахан уьхьаеь хьайийлар Мали Республика Къаман собране сесси. Депутатаеь ваьсаеь ньаьа а воаьаеь ньа а Къаман собране председателаеь кердар М. А. Хайдар.

Сесси діаьхьа къаьмаеь дер республика президента Модибо Кейтас. Цо белгалдьаьккхар, ІІаьнаеь дуьнен хьалхьаеь къаьмаеь парІатіо баьььа доаьаеь ьоьлаеь ньаьа ньйсаеь латтаеь хьаьар. Социализма, къаьмаеь парІатіонгаеь машар ьоьлаеь, колониализмаеь дуьхьаеь ьоьлаеь ньаьа а ьаьдьа.

ВУЬРГВА ЯХАШ ЮХЕРАМ ТІАТУВС КИНГА

ПАРИЖ, 24 февраль. (ТАСС). Вьургва яхаш юкерм ТІатувс ціи хьаьоьчи негритаеьчи лидера. Мартин Лютер Кинга, яхаш хоьм бу Франс Пресса агентстеа. Негратаеьа боьлаеьна ньаеьа боьхьоьнаеь яхар дуьхьа ньаьаеьна ньаеьаеьхьаеьа ньаеьа Кинг самарднийаеьхьа Салме, расстаеьа боьхьо йоаьа ГІулаеьхьаеьа лелаеьр баьььа доаьаеь ньаеьаеьа ньаеьа ньйсаеьр ньаеьа ньаеьа.

ФРАНКИСТАША ЛЕЛАДУ БОКЪО ЙОАЬА ГІУЛАКХАШ

ПАРИЖ, 24 февраль. (ТАСС). Испанеьаеьа ньаеьа ньаеьаеьа ньаеьаеьа франкистаеьа ньаеьхьа а суд « лерхІаеьа Испане Комварте ЦІЕ - ньаеьа Хусто Лопеса адвокатаеьа Долорес Ибаррурре ньаеьйта тоьлеьрахьа. Франкистаеьа ДІаьаеьа тигаеьар из телеграмма частни корреспонденцеьн ьйаеьр боьхьоьнаеь правительства теьхьаеьра дуьхьаеьна протест ьхьайьхьаеьа ньаеьа ньаеьа Робеле Родледоа, ньаеьа хоьм бу Юшефхьара Франс Пресса агентстеа.

ЙІаьхьенна процесс

ТОКИО, 24 февраль. (ТАСС). Токиоурча районеи суде селхан дуьнаеьа доаьаеьлар ьхьаеьта ца деш латтаеьа ньаеьа 12 шу соьгІа ха йоаьаеьа доаьа. 1952 шера Цхьоьаеьгіа ньаеьа ньаеьа ньаеь